

TÜRKİYE KADIN THESAURUSU

Kadın Konulu Kavramlar Dizini
2009

Kadınların konumu ve kadın
çalışmalarına ilişkin bilginin
indekslenmesi ve erişimi için
oluşturulmuş kontrollü
terimler listesi

KADIN ESERLERİ KÜTÜPHANESİ
VE BİLGİ MERKEZİ VAKFI

ÖNSÖZ

Kadın Konulu Bilginin İndekslenmesi ve Erişimi

Yaklaşık üç buçuk yıldır, Eylül 2005'den bu yana sürdürdüğümüz, "Türkiye Kadın Konulu Kavramlar Dizini /Thesaurusu" çalışmasında sona geldik. Bu işe başladığımızda doğrusu hiçbirimiz bu çalışmanın bu kadar uzun süreceğini öngörmemiştik. Konuyu ilk kez Aslı'nın önerisiyle Kadın Eserleri Kütüphanesi'nin 2005 tarihli bültenlerinden birinde işlemiştik. Bu yazıyı hazırlarken elimizdeki başlıca kaynak Mary.E.Capeck'in yayına hazırladığı ABD'de basılmış 5000 terimi içeren Kadın Thesaurusu idi. Benzer bir çalışma neden Türkiye için hazırlanmasındı? Ama baştan itibaren bu çalışmanın salt kütüphanenin yapabileceği veya birkaç uzmanın çalışmasıyla gerçekleşeceğini düşünmedik. Bu çalışma hem akademik dünyayı, en başta üniversitelerin kadın çalışmaları bölümlerini, feminist akademisyenleri ve uzmanları hem de konuya ilgi duyan tüm kadın örgütlerini kapsamalıydı. Bu amaçla, Kadın Eserleri Kütüphanesi ve Bilgi Merkezi Vakfı olarak 21 Ocak ve 10 Haziran 2006 tarihlerinde "Kadınlara ilgili belgelerin, cinsiyetçi olmayan tanımlanması, kataloglanması ve kadınların kendileriyle ilgili bilgilendirme haklarının aracı olarak Kadın Thesaurusu" konulu iki büyük toplantı gerçekleştirdik. Her iki toplantıya da çok sayıda kadın örgütü, feminist akademisyen, uzman ve kurum katıldı. İlk toplantımıza katılan herkes heyecanlı idi, kapsam geniş tutuluyordu, her konu da dil bilimciler dahil her uzman katılsın isteniyordu. Bazı konu başlıklarına göre görev alanlar oldu. Hatta internet ortamında katılımcılar ve bu çalışmaya katılmak isteyenlerden oluşan bir kadinthesaurusu@yahoo.groups.com isimli bir site açıldı.

Ama aradan geçen aylarda grup çalışmalarında bir ilerleme olmadığını gördük. Toplantıyı örgütlemeyen önce kütüphane içinde bu çalışmaları yürütmek üzere bir çalışma komisyonu oluşturmuştuk. Komisyon Aslı ve benim dışımda, Türkiye'de sayılı Thesaurus uzmanlarından olan Sönmez Taner'den oluşmuştu. Burada yeri gelmişken Sönmez'den bahsetmek istiyorum. Sönmez, bir başka kütüphaneci olan Güneş Kara tarafından önerilmiş ve bizde kısaca ne yapmak istediğimizi ona yazmıştık. Mektubumuzu okuduktan sonra Sönmez, Bodrum'dan bize yazarak bu çalışmada yer almak istediğini söyledi ve bizimle İstanbul'da buluştu. Sönmez'in Bodrum'dan İstanbul'a bu çalışma için gidip gelmeleri işte böyle başladı. İlk toplantıyı beraber hazırladık. Bugün eğer Sönmez'in uzman bilgisi, heyecanı, çalışkanlığı ve titizliği olmasa bu çalışma elimizde olmazdı. İleriki sayfalarda göreceğiniz gibi Thesaurus çalışmasına maddi ve manevi katkıda bulunan o kadar çok insan ve kurum var ki onların hepsine teşekkür borçluyuz. Elimizde bize özgü ne standartlar ne de kurallar vardı, çünkü bizden önce Türkiye'de bir Thesaurus çalışması yapılmamıştı. Bu bağlamda çalışmanın sistematüğini oturtmak, hepimize tekrar, tekrar Thesaurus mantüğını bıkmadan anlatmak Sönmez'in başarısıdır. Türkiye'de ilk

kez bir Thesaurus çalışması gerçekleştirildi. Türkiye'nin ilk Thesaurusu'nun kadınlar eliyle gerçekleştirilmesinden ayrıca gururluyuz.

Avrupa Kadın Thesaurusu

Bu arada küçük komisyonumuz araştırmalarına devam ediyordu ve Capeck Thesaurusu'nun yanı sıra 1998 de hazırlanmış Avrupa Kadın Thesaurusu'nu keşfetti. Bu çalışmanın arkasında Kadın Eserleri Kütüphanesinin kurulduğundan bu yana iyi ilişkiler içinde olduğu, Uluslararası Kadın Hareketi Arşiv ve Bilgi Merkezi (IIAV) vardı. Avrupa Kadın Thesaurusu, 1998 yılında IIAV, Amsterdam, KVINFO (Kadın ve Cinsiyet Bilgi Merkezi, Kopenhag, RoSa Dokümantasyon Merkezi, Brüksel, Kadın Dokümantasyon Merkezi, Bolonya ve Kadın Çalışmaları ve Cinsiyet Araştırması İskandinav Enstitüsü'nün, Oslo, ortak çalışmasıyla AB'nin desteğiyle ortaya çıkmıştı. Avrupa Kadın Thesaurusu, 30 'a yakın Avrupa ülkesinde kullanılıyordu. Ve ikinci toplantımıza bu çalışmanın mimarı IIAV'dan Tilly Vriend'i davet ettik. Tilly 60'a yakın kadının katıldığı bu ikinci toplantıda Thesaurus üzerine ve bu çalışmaları nasıl yürüttüklerini anlatan son derece verimli bir eğitim verdi. Artık sıfırdan başlamak yerine elimizde temel alacağımız bir metin vardı.

Türkçe Telif Hakları Sözleşmesi'nin imzalanması

10 Haziran 2006 da, Avrupa Kadın Thesaurusu'nun Türkçe Telif Haklarının Kadın Eserleri Kütüphanesi ve Bilgi Merkezi Vakfına (KEK) verilmesi için, Avrupa Kadın Thesaurusu'nun telif hakkına sahip Amsterdam, Uluslararası Kadın Hareketi Arşiv ve Bilgi Merkezi (IIAV) arasında bir sözleşme imzalandı. Bu metin uluslararası alanda bütün Avrupa'da kadınlar üzerine araştırmalarda kullanılacak terimlerde standartlaşmayı, kaynaklara erişimde ortak kavramlar üzerinden arama yapmayı sağlayacaktı. Böylece, AB ile ortak standartlar oluşturma yolunda kütüphane önemli bir adım atmış oldu.

Sözleşmenin imzalanmasından sonra Avrupa Kadın Thesaurusu'nun çevirisi için Temmuz 2006 da aramıza yeni katılan Zelal Ayman ve Sönmez kolları sıvadı ve çeviri Ocak 2007 de tamamlandı. Kadın hareketinin tanıdığı bu Kürt kızı, gün boyu süren yorucu toplantılarımızda fonda çaldığı etnik müziği ve başındaki renkli çatkılarıyla, enerjisi ile çalışma grubumuza güç, toplantılarımıza neşe kattı.

Avrupa Kadın Thesaurusu'nun ana gövdesini oluşturan " Terimlerin Alfabetik Listesi" nin Türkçe çevirisi, bu çevirinin Türkçeye ve feminist terminolojiye uygun olup olmadığının kontrol edilmesi için Şirin Tekeli, Fatmagül Berktaş, Füsün Akatlı ve Yüksel Selek'e gönderildi. Metnin bu iki amaçla redaksiyonu ve düzeltilmesi 2 ay sürdü ve 10 Ocak 2007 de çalışmayı yapanlar ve KEK Thesaurus komisyonu ortak bir değerlendirme toplantısı yaptı. Böylece, Türkçe Kadın Konulu Kavramlar Dizini Projesinin birinci aşamasını tamamlamış olduk

Thesaurus'un Türkiye Koşullarına Uyarlanması

Bu gözden geçirme ve çevirinin kontrol edilmesinden sonra Avrupa Kadın Thesaurusu'nun Türkiye koşullarına adaptasyon süreci başlayacaktı. Bu aşamada siyaset, hukuk, ekonomi, eğitim, din, kültür vb. 20 konuda Türkiye'ye özgü terimlerin üretilmesi aşama-

sına geçildi. Bu amaçla 30 Haziran 2007 de akademisyenlerin yanı sıra sağlık, kültür vb konularda uzmanların çağrılı olduğu toplantı yapıldı. Toplantıya gelen akademisyenler ve gelemeyen ama çalışma yapmak isteyen akademisyenler arasında iş bölümü yapıldı. Öte yandan, Thesaurus içinde sıkça yer alan gey ve lezbiyenlerle ilgili kavramlar için KAOS GL'den Yasemin Öz'ün katkılarını istedik. Keza, Film Mor sanat konusunda çalışmalar yaptı. Sağlık konusunda uzmanların yanı sıra, bu alanda çalışmalar yapan Mavi Kalem görev aldı. Psikoloji ve psikiyatri için akademisyenler öneride bulunurken terimlerin uygulanabilirliği ve çevirisi için klinik çalışma yapan psikiyatrist dostlarımıza iş düştü.

Kolektif bir Emegın Ürünü

Ne ki hiç bir şey pürüzsüz olmadı. Özel katkılarını istediğimiz feminist akademisyenler çok dolu idi. Kimisi baştan vakit ayıramayacağını söyledi kimisi önce kabul etti ama sonra onlar da vakit ayıramayıp vazgeçtiler. Üniversitelerin, kadın çalışmaları bölümleri, Ortadoğu Teknik Üniversitesi Kadın Çalışmaları bölümü hariç bu çalışmada ne yazık ki etkin yer alamadılar. Umuyoruz ki Thesaurus'un bundan sonraki aşamasında üniversitelerin kadın çalışmaları bölümleri terimler üzerine öneri ve eleştirileriyle katkılarını esirgemezler. Aşağıda da göreceğiniz gibi bu çalışma kolektif olarak hazırlandı. Kimi bir sayfa çevirdi, kimi yüzlerce, kimi konusuyla ilgili iki terim önerdi kimi 40 terim. Thesaurus Çalışma komisyonu olarak konu uzmanları tarafından önerilen bu terimleri esas olarak Thesaurus kuralları açısından yeniden düzenledik. Thesaurus ilkelerine uymayan terimleri çıkardık veya düzelttik. Günlük yaşamda uygulanabilirliği olmayan fazla detaya inen terimleri çıkardık. Bütün bu değişiklikleri Avrupa Kadın Thesaurusu'nun ana iskeletini ve sistematığını bozmadan yaptık, bu nedenle de çok genel ve özel terimleri alamadık, Bir konuda önerilen terimin diğer konu kategorilerinde önerilen benzer terimlerle üst üste düşmesinden dolayı da kimi terimleri alamadık. Gelen öneri ve eleştirilerin ışığında bazı terimlerin kapsam notunu değiştirdik. Elinizdeki kitap Türkiye Kadın Thesaurusu'nun birinci basımıdır.

Thesaurus Toplumsal Gelişmeyi İzleyen bir Yapıdır

Avrupa Kadın Thesaurusu'nun İngilizce basımı 2087 terimden oluşuyor. İngilizcede aynı kavramı ifade eden birden fazla terimi ve Türkiye'de kullanılmayan bazı terimleri çıkardık ama Türkçe yeni terimlerin eklenmesiyle toplam terim sayısı 2687'ye ulaştı. Türkiye'ye ve Türkçeye özgü bu terimleri diğerlerinden ayırt etmek için bu terimlerin yanlarına parantez içinde T harfi koyduk (T). Bu yeni terimler konu kategorilerine göre ayrıca liste olarak kitabın ek bölümünde yer almaktadır. Bunlar Avrupa Kadın Thesaurusu Değerlendirme Komisyonu'na önerilecek ve orda da uygun görülürse Avrupa Kadın Thesaurusu'na eklenecektir. Yirmi konuda uzman ve akademisyenin katkılarıyla hazırlanan bu Thesaurus tüm kadın örgütlerine, feminist çevrelere, dergilere, akademisyenlere, üniversitelerin kadın çalışmaları bölümlerine gönderilecek ve onların hem uygulama da hem de teorik olarak öneri ve eleştirileriyle daha da zenginleşecektir. Aslında dilin yaşaması veya eskimesi, süreç içinde yeni terimlerin ortaya çıkması gibi Thesaurus'un da canlı bir yapı olduğunu söyleyebiliriz. Bu yüzden dönem dönem yeniden gözden geçirilecek ve yenilenecektir.

Projenin Mali Destekçileri

Her çalışmada olduğu gibi burada da mali kaynaklara ihtiyaç vardı. Pek çok kurum gibi daha öncede kütüphanenin çalışmalarına sıcak bakmış İstanbul Hollanda Başkonsolosluğu bu mali yükün ağırlığını çekti. Bu çalışmayı mümkün kılan ve bizim gibi pek çok kadın kuruluşuna destek veren Hollanda Konsolosluğuna ve Konsolosluk çalışanları sevgili Leyle Barlas ve Recep Tuna'ya, teşekkür ederiz. Dört yıl süren projeye, kritik zamanlarda destek veren başka kuruluşlarda oldu. Bunlardan biri de projemizle özel olarak ilgilenen İstanbul İngiltere Başkonsolosluğuna ve sayın Nur Akınsal'a teşekkür ederiz. Nihayet yine pek çok kadın örgütünün yabancı olmadığı bir başka fon kurumu Global Fund for Women, bizleri bu çalışmada maddi olarak destekledi. Bu arada maddi katkısı olmayan ama gönüllü emeğiyle katkıda bulunan onlarca kişinin yanı sıra Thesaurusu olanaklı kılan bir başka kurumdan söz etmek istiyorum. Mikrobeta. Kütüphane programımızı da hazırlamış olan Mikrobeta bizimle aynı coşku ve heyecanı paylaşarak Thesaurus'un yazılım programını hazırladı. Türkiye'deki ilk ve tek Thesaurus programını hazırlamanın onuruyla yetindiler. Bu program sayesinde ileride web sayfamızda Thesaurusu izleyebileceğiz.

Aşağıda da göreceğiniz gibi pek çok insanın kolektif emeğiyle gerçekleşen Türkiye Kadın Thesaurusu sizlerin katkılarıyla daha da zenginleşecektir.

KEK Thesaurus Çalışma Grubu Adına
Şeyda Talu

Projede Emeği Geçenler : (Ada göre alfabetik sıralama yapılmıştır)

Aslı Davaz, Ayça Kurtoğlu, Ayşe Gündüz Hoşgör, Ayşegül Yaraman, Ayten Sökücü, Beril Eyüpoğlu, Berrin Yanikkaya, Bülent Keseroğlu, Canan Arın, Ercan Güngöroğlu, Fatmagül Berktaş, Film Mor, Füsün Akatlı, Gamze Karadağ, Garip Buluş, Gökçe Bayrakçeken Tüzel, Gönül.Küfteoğlu, Hacer Nalbantoğlu, Hasan Keseroğlu, Hidayet Tuksal, Hülya Hayatseven, Işıl Baş, Mahan Doğrusöz, Meryem Turan, Metin Yeğenoğlu, Mine Tan, Necla Gökçe, Nevval Sevindi, Özden Sözalın, Selma Atabek, Serpil Çakır, Simten Coşar, Sönmez Taner, Şeyda Talu, Şirin Tekeli, Yasemin Öz, Yıldız Ecevit, Yüksel Selek, Zelal Ayman, ve Zeynep Direk.